

Kpl 4, Ensimmäinen maailmansota

s.28-45

Euroopan valtapolitiikan muutos

- Teollistuminen ja imperialismi → valtioiden keskinäiset voimasuhteet muuttuivat
- Porvariston voimistuminen → aateliston ja vanhojen hallitsijasukujen valta väheni
- Nationalismi
 - kilpailu kansojen välillä, luottaminen oman kansan ylivertauuteen ja vastustajien aliarviointi
 - vähemmistökansat valtioiden sisällä, valtioiden sisäinen heikentyminen
 - Saksan yhdistyminen 1871 ja yhdistyneen Saksan vahvistuminen
 - Euroopan suurin hiilen ja teräksen tuottaja
 - Maailman johtomaa kemianteollisuudessa
 - Teollisuuden johtomaa Euroopassa
 - Raaka-aineita omasta takaa
 - Sijainti Euroopan keskellä
 - Siirtomaat

Maailman teollisuustuotanto 1880-1913

1. Mitä oheinen taulukko kuvaa?
2. Miten valtioiden voimasuhteet muuttuivat teollisuustuotannon osalta 1880-1913?
3. Vähentikö jonkun maan teollisuustuotanto?

ERI MAIDEN OSUUDET TEOLLISUUSTUOTANNOSTA (%)

	1880	1900	1913
Iso-Britannia	22,9	18,9	13,6
USA	14,7	23,6	32,0
Ranska	7,8	6,8	6,1
Venäjä	7,6	8,8	8,2
Saksa	8,5	13,2	14,8
Itävalta-Unkari	4,4	4,7	4,4
Italia	2,5	2,5	2,4

Tilaston tulkinta

- Tilasto on suhteellinen eli vaikka maan prosenttiosuus maailman kokonaistuotannosta olisi laskenut, maan absoluuttinen teollisuustuotannon määrä on todennäköisesti kasvanut, koska teollistuminen oli tuona aikana yleisesti ripeää.
- Iso-Britannia teollistui ensimmäisenä ja se menettää osuuttaan, kun muiden tuotanto kasvaa.
- Saksa yhdistyi 1870-luvulla ja se mahdollisti voimakkaan teollistumisen.
- Yhdysvaltojen tuotanto kasvoi nopeasti esimerkiksi siirtolaisuuden, koneistumisen ja isojen kotimarkkinoiden ansiosta.
- Tilaston perusteella voi arvioida myös sotilaallista voimaa vuonna 1913:
 - Ympärysvallat: Iso-Britannia, Ranska ja Venäjä 27,9 % maailman kokonaistuotannosta
 - Keskusvallat: Saksa, Itävalta-Unkari ja Italia 21,6 % maailman kokonaistuotannosta
- Tilaston pohjalta voi arvioida myös vuoden 1917 kokonaistuotannon tilannetta maailmansodassa, kun Italia on siirtynyt ja USA tulee ympärysvaltojen puolelle:
 - Ympärysvallat: Englanti, USA, Italia, Ranska ja Venäjä 54,1 % maailman kokonaistuotannosta
 - Keskusvallat: Saksa ja Itävalta-Unkari 19,2 % maailman kokonaistuotannosta

Kriisistä sotaan – esimerkkinä IMS

1. Rauhan aika
2. Epävakauden aika
3. Tilanteen hallinnan menettäminen
4. Sodankäynnin vaihe
5. Sodan lopettaminen
6. Sodan jälkivaikutukset

Aukeama kirjan s.32-33

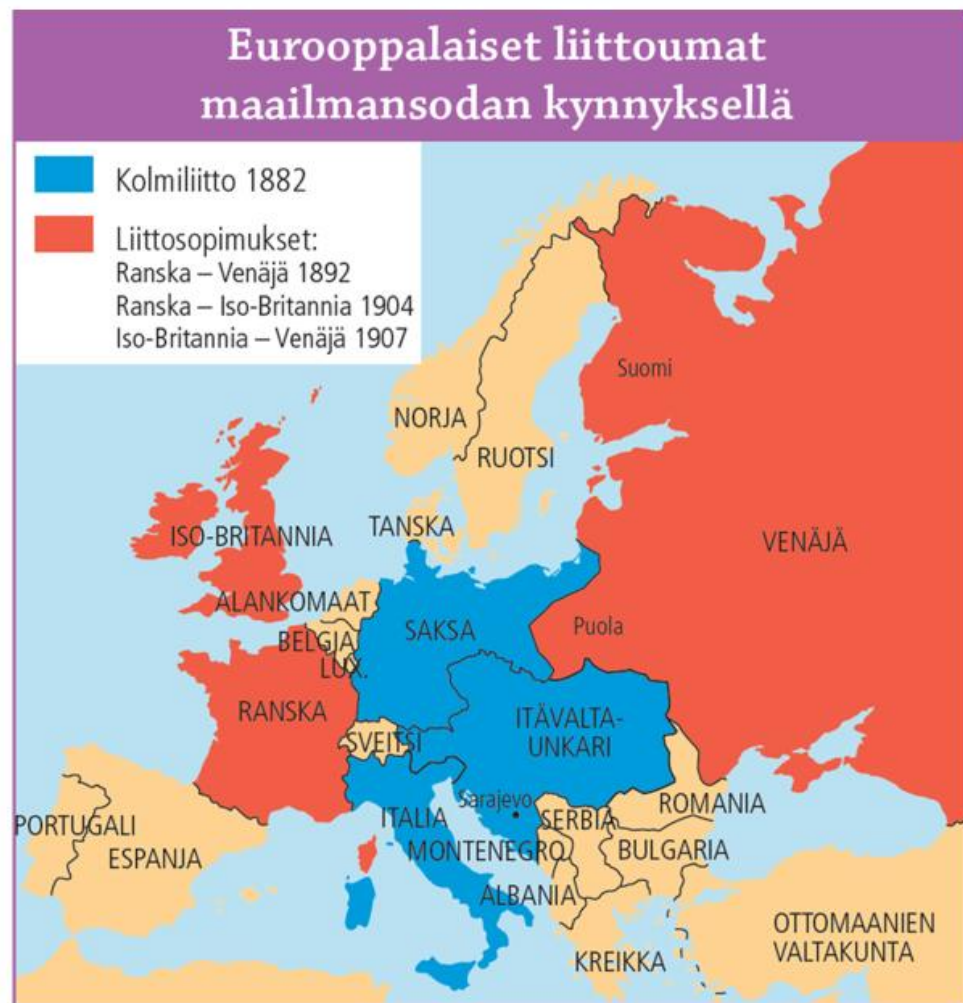
IMS syyt

- Kansallisuusaate eli nationalismi
 - Asevarustelu-kilpailu
 - Kilpailu siirtomaista ja raaka-aineista
 - Kilpailu taloudessa, teollisuudessa, urheilussa ja maailmannäyttelyissä
- Saksan yhdistyminen 1871
 - Ranska ja menetetyt alueet
 - Saksan nopea talouskasvu
 - Asevarustelu ja laivasto (GB)
- Valtioiden väliset liittoumat ja turvatakuut
 - Ison-Britannia, Ranska ja Venäjä
 - Saksa, Itävalta-Unkari, Bulgaria ja Turkki
- Pitkä rauhan aika
 - Toivottiin sotaa
 - Odotettiin lyhyttä sotaa
- Euroopassa ei ollut kansainvälistä järjestöä, joka olisi ratkaissut ristiriitoja
- Sarajevon laukaukset 28.6.1914

Kuva: https://fi.wikipedia.org/wiki/Sarajevon_laukaukset#/media/Tiedosto:DC-1914-27-d-Sarajevo-cropped.jpg

BALKANIN "RUUTITYNNYRI" JA EUROOPPALAISET LIITTOUMAT ENNEN IMS

SARAJEVON LAUKAUKSET 1914

- Sarajevo oli Bosnian pääkaupunki
- Bosnia kuului Itävalta-Unkariin
- Surmansa sai Itävalta-Unkarin kruununperijä, arkkiherttua Frans Ferdinand ja hänen puolisonsa Sophie
- Ampuja oli Nuori Bosnia -järjestöön kuulunut Bosnian serbi, opiskelija Gavrilo Princip
- Sarajevon laukaukset johtivat sotaan Itävalta-Unkarin ja Serbian välillä
- Euroopan maiden välille solmitut liitot ja turvatakuut → maat julistivat sotia toinen toisilleen

IMS liittoumat

Keskusvallat

Saksa

Itävalta-Unkari

Italia (jättäytyi puolueettomaksi,
1915 liittosopimus ympärysvalttojen
kanssa)

Bulgaria

Turkki

Ympärysvallat

Ranska

Venäjä

Iso-Britannia

Japani

Italia (1915 →)

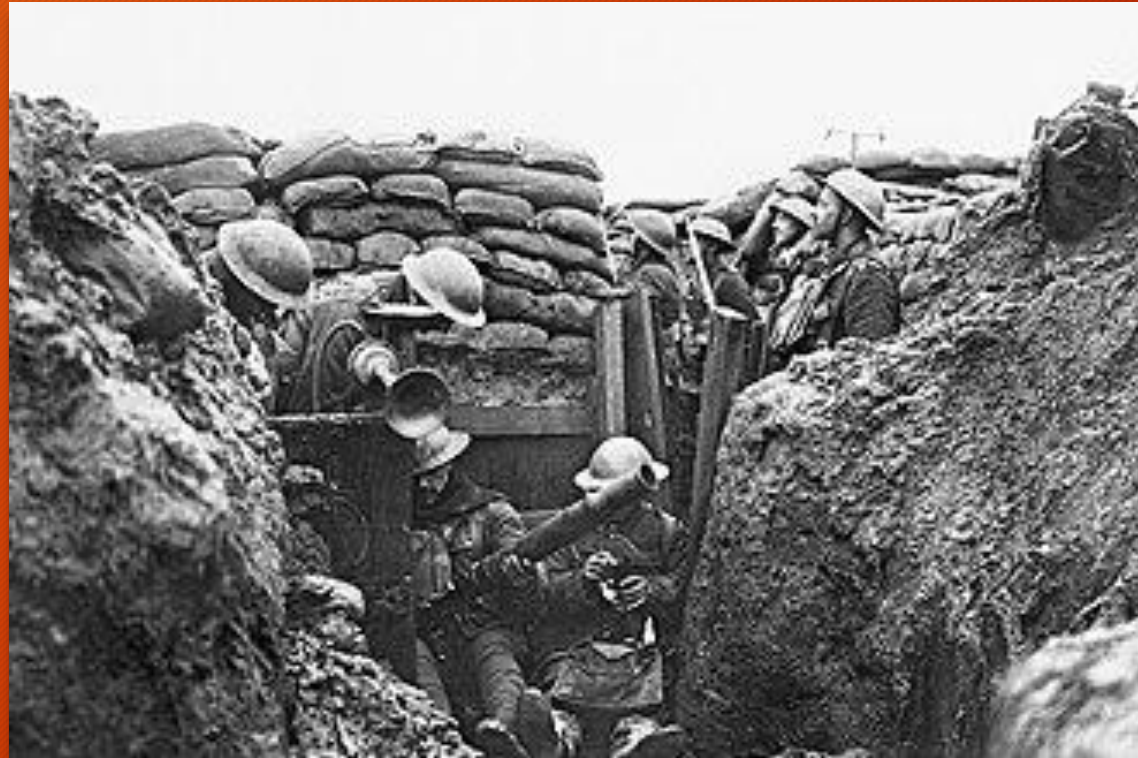
Yhdysvallat (1917 →)

Sodan rintamat

- Itäinen rintama
 - Saksa pystyi alkuvaikeuksien jälkeen työntämään venäläisiä kohti itää
 - Asemasota
 - Venäjällä sisäisiä levottomuuksia, helmikuun ja lokakuun vallankumoukset 1917 → erillisrauha Saksan kanssa 1918
- Länsirintama
 - Saksa hyökkäsi Belgian kautta Ranskaan
 - Alkumenestyksen jälkeen alkoi asemasota
 - Satojatuhansia sotilaita kuoli muutaman peltokilometrin tähden
- Yhdysvallat mukaan sotaan
 - Yhdysvallat liittyi mukaan maailmansotaan keväällä 1917, kun Saksa oli aloittanut rajoittamattoman sukellusvenesodan
 - Yhdysvallat oli maailman johtava teollisuusmaa, mikä vahvisti ympärysvältoja
 - Saksa yritti suurhyökkäystä länsirintamalla ennen kuin Yhdysvaltojen joukot ehtisivät sinne
 - Hyökkäyksen epäonnistuminen pahensi Saksan tilannetta
- Saksa
 - vuoden 1918 loppupuolella vakavia levottomuuksia → Maan johtajat pelkäsivät Venäjän vallankumouksen toistumista Saksassa
 - Keisari pakeni maasta ja uusi hallitus aloitti rauhanneuvottelut
 - Aselepo astui voimaan 11.11.1918

Asemasota

- sotilaat yrittivät juoksuhaudoista käsin murtaa vihollisen asemat
- Kumpikaan osapuoli ei ollut riittävästi toista vahvempi
- Vanhanaikaisilla taktiikoilla tehdyt hyökkäykset oli helppo torjua uusilla konekivääreillä

UUDET ASEET

- Maailmansodan aikana kehitettiin vanhoja aseita ja otettiin käyttöön kokonaan uusia aseita
- Tunnettuja maailmansodan aikana kehitettyjä aseita ovat mm:
 - Konekiväärit
 - Panssarivaunut
 - Tykistön kehitys
 - Lentokoneet / hävittäjät
 - Ilmalaivat
 - Sukellusveneet
 - Suuret taistelulaivat
 - Erilaiset taistelukaasut

Myrkkykaasut tappoivat ensimmäisessä maailmansodassa noin 90 000 miestä ja vammauttivat yli 1,2 miljoonaa. Kaasulle altistuneet ja eloon jääneet kärsivät loppuelämänsä keuhkovaivoista, kivuista ja psyykkisistä häiriöistä. Myrkkykaasu vei sodan kauhut uudelle tasolle.

Video

Otava: Jakson 2 aloitus

”Hyödylliset sota-aikojen keksinnöt”

Sodan hinta

- Eri lähteissä mainitaan 15–22 miljoonaa kuolonuhria, joista noin puolet oli sotilastappioita (kirjan kaavio s.39)
- Loput olivat siviilejä, jotka kuolivat sotaan liittyvien taistelujen, tautien ja nälänhädän vuoksi
- Totaalinen sota: sota koskee kaikkia ihmisiä, niin sotilaita kuin siviilejä ja sodan vaikutukset koskevat koko yhteiskuntaa. Siviiliuhrit ja pommitukset siviilikohdeisiin.
- Naiset
 - rintamalla esim. sairaanhoitajina
 - kotirintamalla asetehaissa, miesten töissä
- Rauhan solmimisen jälkeen espanjantauti, 1918-1919, 20-50 miljoonaa kuollutta

- Seuraavaan diaan sairaanhoitajia ym.

Sodan jälkeen

- Aselepo 11.11.1918 klo.11
- Versaillesin rauhansopimus 1919: Saksa yksin syyllinen sotaan
 - Ankarat rauhanehdot
 - Aluemenetykset Euroopassa sekä siirtomaat
 - Aseistuksen ja armeijan koon rajoitukset
 - Sotakorvaukset
- Aluemuutokset Euroopassa (kirjan kartta s.42)
 - Uusia valtioita, nuoria demokratioita
 - Saksankielisiä vähemmistöjä useissa maissa
- Venäjän keisarikunnan, Itävalta-Unkarin ja Osmanien valtakunnan hajoaminen
- Yhdysvallat ja presidentti Wilsonin rauhanohjelma
 - Rauhanomainen tulevaisuus tavoitteena
 - Erillisrauha Saksan kanssa
 - Sodan jälkeen eristäytymispolitiikka eli isolationismi
- Kansainliitto
 - Yhdysvallat jättäytyi ulkopuolelle

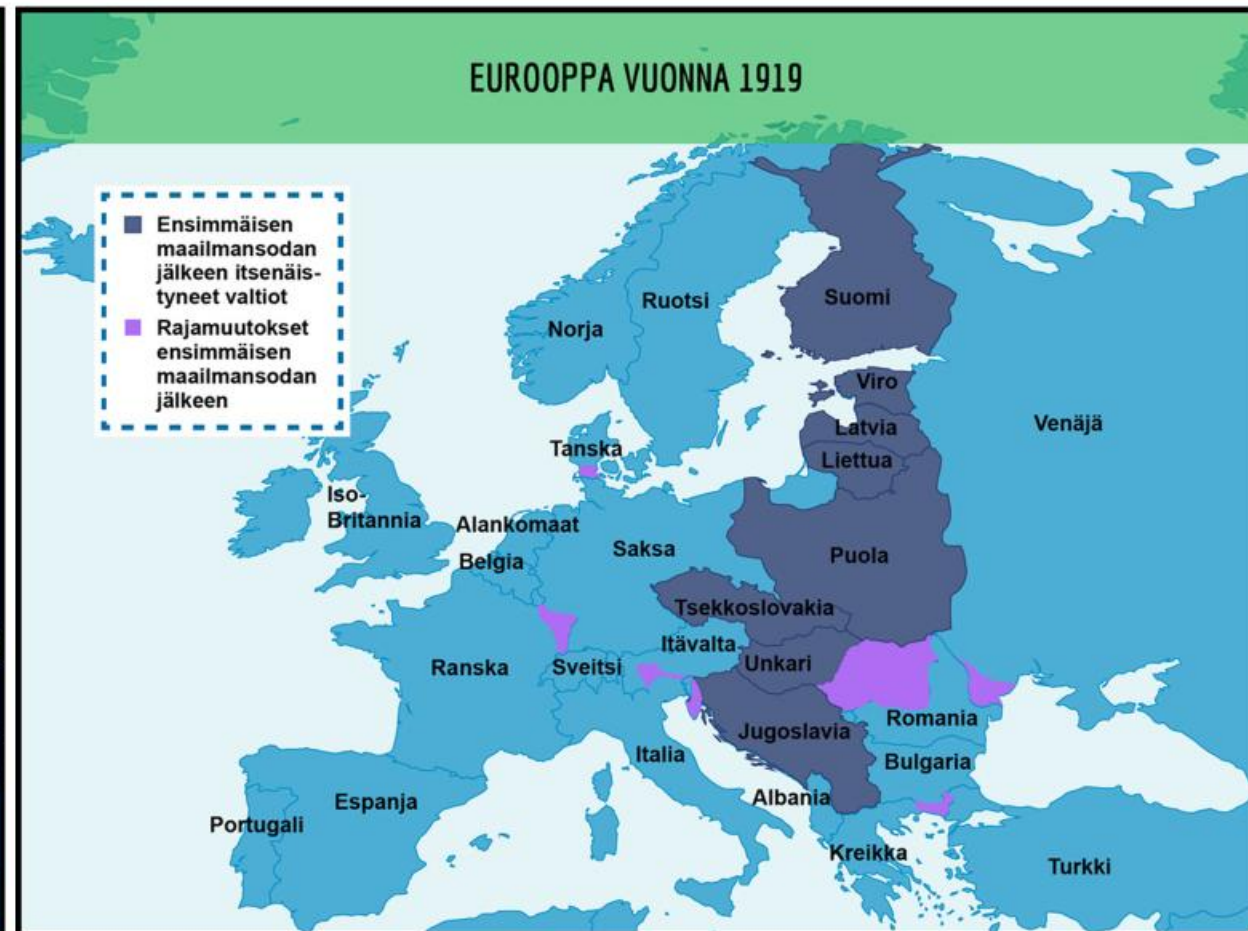

EUROOPPA MUUTTUU MAAILMANSODAN SEURAUKSENA

EUROOPPA VUONNA 1914

EUROOPPA VUONNA 1919

Otto Dix: Sota (1929-1932)

Kirjan s.38

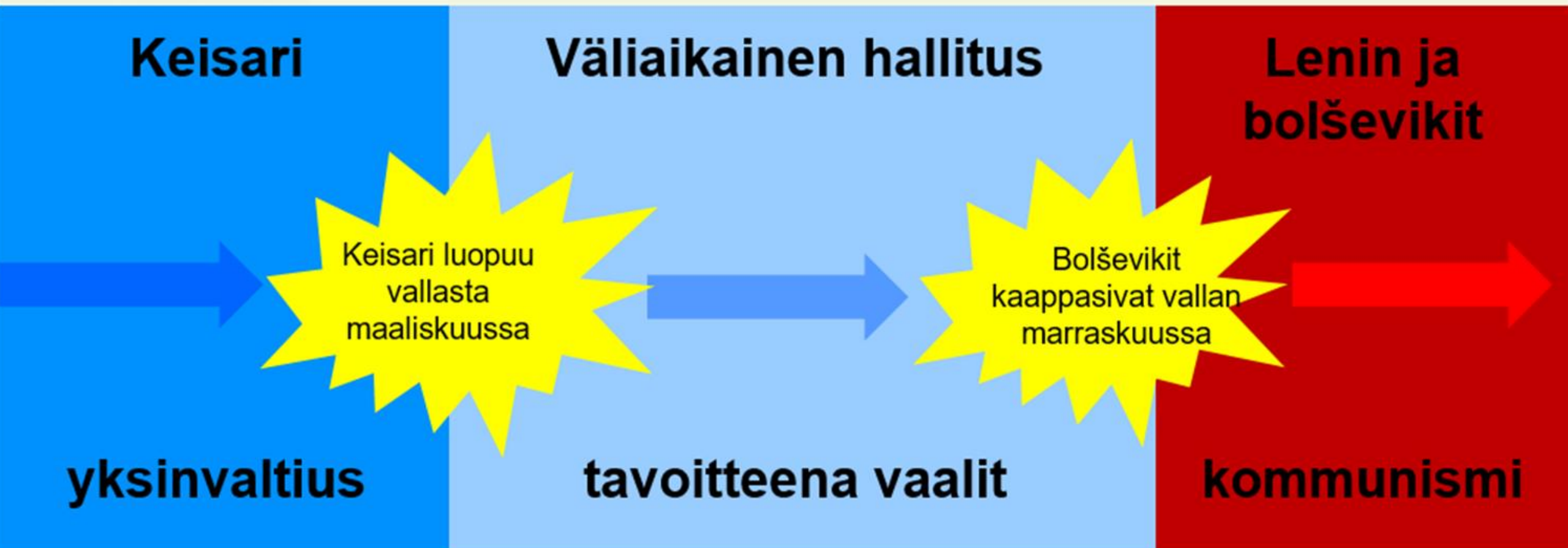
Millaisen kuvan maalaus antaa ensimmäisestä maailmansodasta?

- Otto Dix oli itse ensimmäisen maailmansodan veteraani, joten hän tunsi aiheen, josta maalasi.
- Maalaus on keskikohta Dixin triptyykistä Sota.
- Maalaus antaa kauhistuttavan ja mielettömän kuvan sodasta. Maalaus kuvaa hyvin ensimmäisen maailmansodan totaalisuutta ja kaoottisuutta; sodan sankareita ei näytetä.
- Taistelukentällä on vain yksi elossa oleva sotilas. Hänellä on kaasunaamari sekä kypärä ja hän on kääriytynyt viittaan.
- Silpoutuneet ruumiit ja tuhon mittavuus tulevat kuvassa hyvin esiin.
- Puunoksasta roikkuu luuranko, joka ikään kuin osoittelee sormella tuhon hirvittävyttä.
- Otto Dixiä on pidetty sotaa vastustavana taiteilijana.
- Hitlerin Saksassa ei hyväksytty hänen maalauksiaan.

Venäjän vallankumoukset

- Yhteiskunnallisia ongelmia: keskitetty valta, pienen eliitin yltäkylläinen elämä, kansan kurjuus (köyhyys, nälkä, lukutaidottomuus)
- Hidas teollistuminen
- 1904-1905 tappiollinen sota Japania vastaan → suurlakko → myönnytyksiä ja uudistuksia
- IMS lisäsi taloudellisia ongelmia
 - mellakoita ja armeijan tuki pois tsaarilta
 - helmikuun vallankumous 1917
 - Nikolai II pakotettiin luopumaan kruunusta
 - väliaikainen hallitus, Aleksander Kerenski
- Lenin palaa Venäjälle ja bolševikkien johtoon ”Rauhaa, maata, leipää”
 - lokakuun vallankumous 1917: bolševikit valtasivat Pietarin hallintorakennukset (ote, s.43)
 - kansankomissaarien neuvosto
 - Brest-Litovskin rauha Saksan kanssa 1918
- Sisällissota punaiset vs. valkoiset → punaisten voitto 1920 → Neuvostoliitto 1922

Venäjän vallankumousvuosi 1917

Neuvostoliiton syntymisen kansainvälinen vaikutus

- Sosialistinen valtio: valta kuului kansalle ja kansa omisti tuotantovälineet
- Neuvostotasavallat ja neuvostot, valtakuitenkin kommunistisella puolueella ja puolueen johdolla
- Vanhat valtaa pitäneet yhteiskuntaluokat syrjäytettiin, porvaristo katosi kokonaan
- Sosialismin levittäminen
 - IMS jälkeen vallankaappausyrityksiä (kommunistit, sosialistit)
- Pelkoa Euroopassa

Läksy

Lue kpl 4, Ensimmäinen maailmansota, s.28-44

Tee tehtävät 1, 2, 3, 5, s.45